

פניני הדרה היומי

לקט פנינים יקרים ונחמדים על סדר הדרה היומי

פסחים ח-יד | פרשת וישלח | גליון מס' 48

דף ח.

תנא אין מחייבין אותו וכו' שמא תאבד לו מחט ואתי לעיני בתרה-דבר גדול למד היעבץ מדברי הגמ' כאן לענין לחוס על ממונו והביאו בסידורו בית יעקב (בהוספות בהוצאה חדשה. ח"א ע' שצח) וז"ל: אפילו רואה מחט מונח בארץ אל יבז בעיניו להגביהו, אף אם אדם חשוב הוא. למדונו דעת רבותינו ז"ל (באגב) לחוס על דבר קטון כגדול. באמרם (פסחים ח א) שמא תאבד לו מחט ויחפש אחריה. וגזרו על כך לפטור אדם מחיוב מצוה קצת. ונמצא בספרי דברי הימים לאומות על מלך גדול ראה פרוטה מושלכת בדרך, בלכתו עם חברת שריו ויועציו, ושחה והגביהה בעצמו. לא אמר לאחד מעבדיו שיגביהנה. ללמד מוסר ודרך ארץ לבני אדם. ואפילו פחות משהו פרוטה לא יניח ללכת לאיבוד ולהפסד. כסתם מחט דלית בה שוה פרוטה (וכדשמעין גבי שבועת השומרים (שבועות מ ב)). וכן חששו לחתיכת נייר קטן לצור על פי צלוחיתו (בבא בתרא עו א) שהוא פחות משווי מחט. אבל המקפיד על פחות משהו פרוטה עם חברו, היא מדת בני נח (יבמות מז ב). וחסידי אומות העולם אין מקפידין גם על פרוטה. כמו שאמרו על איוב שהיה מוותר פרוטה לחנווני משלו (מגילה כח א). על אחת כמה וכמה בבני גומלי חסדים שאפילו בדבר מסוים אין להקפיד. במקום שאינו ראוי להקפיד הכל לפי מה שהוא אדם בעל יכולת הנותן והמקבל. ולפי הענין יכלכל דבריו במשפט (תהלים קיב, ה), ומשכיל על דבר ימצא טוב (משלי טז, כ).

דף ח:

מפני מה אין חמי טבריה בירושלים וכו'. בספר בניהו להגאון ר' יוסף חיים זצ"ל מבגדאד כתב להקשות מהא דלקמן (מא ע"א) א"ר חסדא פסח

שבשלו בחמי טבריה חייב, דעבר אקרא דמצריך בפסח צלי ולא בישול, וזה בישול הוי, ואיך יש מציאות לדין זה בעולם, דאם בירושלים אין חמין כחמי טבריה, ואם ישלו בחמי טבריה ממש א"א דרחוק מירושלים הרבה והפסח נשחט ב"ד, [לא הבנתי הלא נפסל ביוצא, ואולי כוונתו דאם היו מביאין המים לירושלים היו מתקררין משום שהדרך רחוק, וצ"ע במש"כ והפסח נשחט ב"ד].

וכתב דאין זו קושיא, דאפשר להביא חמי טבריה לירושלים ברגע ע"י שד וכמ"ש בעירובין (מ"ג ע"א) בהנך שב שמעתתא דאתמר בצפרא דשבתא קמיה דרב חסדא בסורא ובהדי פניא דשבתא קמיה דרבא בפומבדיתא, ומסיק בגמ' דלמא יוסף שידא אמרינהו עיין שם. א"נ אפשר ע"י שם, שעשו בקפיצת הדרך ברגע אחד מירושלים לטבריה, וכמו שמצינו ברבינו ר' חיים וויטאל ז"ל שהלך מירושלים לדמשק בקפיצת הדרך ברגע, כשבקש ממנו אותו השר לפתוח מי גיחון, וכנזכר ב"שם הגדולים".

ועוד כתב לתרץ, דרב חסדא דינא קמ"ל אי הוי בירושלים מים חמין כחמי טבריה, כי באמת שלמה המלך ע"ה הי' יכול לעשות כן וכמ"ש במדרש (תנחומא קדושים י) יודע הי' שלמה חוט זה הולך לכוש והי' זורע בו פלפלין חוט זה הולך להודו והי' זורע בו זנגביל שנאמר ירושלים הבנוי' כעיר שחברה לה יחדיו עיין שם וא"כ הי' שלמה המלך ע"ה יכול לעשות חמין בירושלים כחמי טבריה, ע"י שהי' חופר במקום אחד שחוט שלו נמשך עד חמי טבריה והיו מים שבאותה א"כ חפירה חמין כחמי טבריה ממש, אלא דלא עביד הכי משום עולי רגלים, ואפשר להיות לעתיד כן בירושלים, ולא יחושו לדבר זה שלא יאמרו וכו', דאכשור דרי ולא יאמרו כזאת, ע"כ הדין דרב חסדא בבשול הפסח ניתן להיאמר.

ובמכתבי תורה למרן אדמו"ר האמרי אמת זצ"ל מגור במכתב ק' כתב שהביאו חמי טבריה לירושלים

כתב החתם סופר (שבת דף קמז): 'מה שנראה לי שנולד לך זה מנהג החדש חידושים יותר מדאי ... אכן ע"י החידושים בכל דף ועמוד עי"ז זוכר הכל ומילתא דתמיה מידבר דכירא, והנסיון מעיד לנו ע"ז ויודע אני בעצמי'.

הששית, אבל גם המהלך הראשון הוא אמת, דיש ענין להשאירו עד קרוב לשעה הששית להורות ששורפו מפני זמן האיסור שבא. ואם כן יש לשאול האם מי שמדקדק במצוות יש לו להמתין עד סוף השעה החמישית כדי לשרוף את החמץ ולא לשרוף מיד ולהיות מהזריזים?

תשובה. אולי בימינו כשהציבור כולו שורף במקום אחד, ומביאים לולבים וערבות כדי לשרוף בהם את החמץ [עיין משנ"ב (סימן תמה סק"ז) וערוך השלחן (סימן תמה ס"ה)], וגם מתפללים מתוך סידורים והמצוה נעשית ברוב עם, אולי בכה"ג כולם רואים ויודעים ששורפים את החמץ מפני זמן איסורו מותר גם להיות זריז ולשרפו לפני הזמן, וצ"ע. עכ"ד.

ושו"ר שאף בשו"ת שיח יצחק (סימן רה) ציין לדבר הכס"מ הללו וכתב: ועפ"ז בוודאי לא ימהר לשרפו מיד בבוקר, כי אז לא נראה וניכר ששורפו עבור המצוה, וצריך להמתין דווקא עם השריפה עד בוא הזמן שיעדו החכמים לזה.

אמר אב"י לכשתמצא לומר לדברי רבי מאיר אין אדם טועה ולא כלום, לדברי ר"י אדם טועה חצי שעה כו' - מכאן למד הנודע ביהודה (מהדו"ק אהע"ז סוף סי' מ"א) בנדון עגונה שעד אחד העיד על בעלה שנפטר בשמחת תורה והעד השני העיד שנפטר באסרו חג סוכות, וכתב הנודע ביהודה דכיון דרואים כאן דמוטל עלינו להשוות דברי העדים כל מה שאנו יכולים, וכמו שנפסק כן בחושן משפט (סי' כ"ט סעיף א', וסימן ב' בהגה"ה), לכן יש לומר שאותו איש מת מיד במוצאי שמחת תורה בין השמשות, וזה שאמר בשמחת תורה הוא בסוף היום, וזה שאמר אסרו חג הוא בתחילת ליל אסרו חג, ואין סתירה בדבריהם בזה.

דף יב:

ת"ר שעה ראשונה וכו' שישית מאכל תלמידי חכמים וכו' - בלחם משנה (פ"ט מהלכות מאכלות אסורות הכ"ח) כתב דמגמרא הזו המקור לדברי הרמב"ם שכתב שצריכים להמתין שש שעות אחר אכילת בשר כדי לאכול גבינה, דמר עוקבא (בחולין קה ע"א) אמר אנא כחלא בר חמרא לגבי אבי, שאביו היה ממתין מעת לעת מאכילת בשר לגבינה ואילו הוא עצמו היה ממתין רק מסעודה לסעודה, ומר עוקבא הרי היה תלמיד חכם ואכל סעודת הבוקר בשעה ששית ועד סעודת הערב הוא זמן שש שעות, וזהו המקור לרמב"ם, עיין שם.

ובדרך אגב נציין ללשונו של בעל התניא (ליקוטי אמרים פרק כז) שכתב: כל מה שהאדם זוכח יצרו אפי' שעה קלה ומתכוין לאכפיא לס"א שבחלל

בפלאש"ין [טרמוס] המחזיקין החום, ובמכתב ק"ב פקפק על זה דהרי כלי שני אינו מבשל, ונצרך לומר כי הפלאש"ין ככלי ראשון הוא, ורחוק הוא, עכ"ד. ואולי עפ"ד החיי אדם כי אף שכלי שני אינו מבשל, אבל ביד נכווית בו מבשל, והביאו בכלים שמחזיקין החום כ"כ עד שהיד נכווית בו ובשלו בו הפסת.

דף ט.

אין חוששין שמא גיררה חולדה מבית לבית וממקום למקום דא"כ מחצר לחצר ומעיר לעיר אין לדבר סוף - הט"ז (סי' תל"ט סק"ב) הוכיח ממשנה זו דלא מהני ספק ספיקא לפוטרו מלמצוא חמצו, דאל"כ למה לי טעמו של אין לדבר סוף, תיפוק לי' דיש כאן ספק ספיקא ספק גיררה חולדה, ואת"ל שגיררה חולדה נימא אכלתיה. ותמה על הטור [והרמ"א] שפסקו דאם נטל עכבר חתיכה ואין אנו יודעים אם החתיכה חמץ או מצה אם החתיכה קטנה שיוכל העכבר לאכול תלינן להקל משום ספק ספיקא. [ועי' במהרש"א].

והמקור חיים (שם ובסי' תל"ג) השיג על הט"ז, וכתב דודאי עיקר בדיקת חמץ נתקנה על ספק, וע"כ לא מהני ביה ספק ספיקא, וכוונת התנא דמאחר דאם נחשוש לגרירת חולדה אין לדבר סוף, ע"כ לא כיללו מקום שיש חשש של גרירת חולדה במקום שמכניסין בו חמץ שחייבוה בכל גוונ, ע"כ נידון כל ספק חמץ שע"י גרירת חולדה ככל ספק איסור, ואפשר להקל בו בספק ספיקא ובספק מוציא מספק. ושפיר פסק הטור דאם נכנס עכבר וספק חמץ בפיו דיש לתלות לאכלו, דכה"ג אינו בכלל חיוב בדיקה בעלמא שתיקונו מעיקרא מספק, ודו"ק.

דף יא:

התחילו כל העם שורפין - בס' חשוקי חמד כתב דישנם זריזים המקדימים למצוות ושורפים את החמץ בכל ערב פסח בשעות הבוקר המוקדמות, ויש להעיר מדברי הכסף משנה (פ"א מהלכות חמץ ומצה ה"ט) שכתב וז"ל: ... וצריך להמתין עד קרוב לתחילת שעה ששית, להורות ששורפו מפני זמן האיסור שבא, וזה מורה יותר שמקיים המצוה. ועו"ל דנהי דשעה ששית אסרוהו בהנאה, מ"מ לא חייבוהו להוציאו מביתו קודם אותה שעה, וזה עיקר, עכ"ל. מבואר במהלך הראשון דצריך להמתין עד קרוב לתחילת שעה ששית, ושלא לשרוף לפני כן, ואמנם במהלך השני מפרש דברי הרמב"ם שמותר לשרוף בתחילת שעה ששית, כי חכמים לא גזרו על החמץ שיהיה צריך להוציאו מביתו לפני השעה

ונקבוהו עכברים והיה חמץ מבצבץ ויוצא ובא לפני רבי שעה ראשונה א"ל המתן כו' חמישית א"ל צא ומוכרן בשוק. וצ"ב למאי נקט הך דנקבוהו עכברים והיה החמץ מבצבץ ויוצא, אלא ראי' ברורה שאם היתה התיבה סגורה ומסוגרת לא הי' צריך לחשוש שיש שם חמץ, והי' אסור לו למכור לגוי. וא"כ כאן כיון שמכר לגוי ה"ז פשיעה מצדו והוא חייב. מעשה באדם אחד וכו'. ובא לפני רבי, שעה ראשונה וכו' שניה וכו' שלישית וכו'.

מעשה באדם אחד וכו'. ובא לפני רבי, שעה ראשונה וכו' שניה וכו' שלישית וכו'. כתב רבינו זעליקמן מבינגא זצ"ל (בקובץ מוריה שנה י"ג גליון ג - ד ע' יב): מכאן משמע כששואל אדם מרב דבר והרב השיב לו איך יעשה, ובא לפני השואל מעשה דדומה לזה, אל יעשה מעצמו בלא שאילה אחרת כמו שהשיב לו הרב וידמה מילתא למילתא, כמו הכא ששאל ר' יוחנן חקוקה את ר' בשעה ראשונה ואמר לו המתן, ובשעה שניה גם שאלו ואמר לו המתן, וכן בשעה שלישית, וכן בשעה רביעית שאלו ולא סמך אשאילה ראשונה ועל התשובה שאמר לו המתן ע"כ.

דף יג:

אין מביאין תודה בחג המצות - כתב בהערות הגרי"ש אלישיב: אין מביאין תודה בחג המצות. והנה מבואר בהלכה שלא לומר מזמור לתודה בפסח כיון שאומרים מזמור זה כנגד תודה בגדר ונשלמה פרים שפתינו ואזי ביום שאין מביאין תודה אין אומרים מזמור זה, וכתב בספר נזירות שמשון בהג' על שו"ע או"ח סי' נ"א ס"ט דאם בטעות התחיל לומר מזמור לתודה יכול להמשיך המזמור דלאחר שהזכיר תודה אין נפק"מ במה שממשיך, וע"פ דבריו ראיתי לפני רבות בשנים באחד המחברים דביום (שבת יום טוב ור"ח וכדו') שאין אומרים בו יענך ה' ביום צרה אם הזכיר ביום צרה יכול לגמור המזמור. ונראה בדבריו דכל הטעם שאין אומרים מזמור זה כדי לא להזכיר יום צרה אולם לאחר שכבר הזכיר יכול לגמור המזמור.

אכן נראה דדבריו עדיפים מדברי הנזירות שמשון דהתם יש לדחות דבריו ולומר דאמירת כל המזמור הוא כנגד קרבן תודה ואם ממשיך לאומרו אחר שנזכר הרי שהוא מסכים להמשיך בשילום תודה בשפתיו במה שאמר תחילה ואין ראוי לומר כן ביום שאין מביאין תודה, אבל אמירת למנצח וכו' חוץ ממה שמתחיל בו הזכרת יום צרה אין ענין מניעת אמירתו בהמשך המזמור ורק שלא לומר יום צרה ואדרבה בהמשיכו הוא תקוה והבטחת הי"ת לישראל ותפלה נאה היא לכל עת ועונה, ולכך לאחר

השמאלי כגון שחפץ לאכול ומאחר סעודתו עד לאחר שעה או פחות ועוסק בתורה באותה שעה. **כדאיתא בגמ' שעה רביעית מאכל כל אדם שעה ששית מאכל ת"ח. והיו מרעיבים עצמם שתי שעות לכוונה זו אף שגם אחר הסעודה היו לומדים כל היום.** וכן אם בולם פיו מלדבר דברים שלבו מתאוה מאד לדבר מענייני העולם וכן בהרהורי מחשבתו אפי' במעט מזעיר דאתכפיא ס"א לתתא אסתלק יקרא דקב"ה וקדושתו לעילא הרבה ומקדושה זו נמשכת קדושה עליונה על האדם למטה לסייעו סיוע רב ועצום לעבודתו ית'. וז"ש רז"ל אדם מקדש עצמו מעט למטה מקדשין אותו הרבה מלמעלה לבד מה שמקיים מצות עשה של תורה והתקדשתם וכו' כשמקדש עצמו במותר לו ופי' והתקדשתם שתעשו עצמכם קדושים כלומר אף שבאמת אינו קדוש ומובדל מס"א כי היא בתקפה ובגבורתה כתולדתה בחלל השמאלי רק שכובש יצרו ומקדש עצמו. והייתם קדושים כלומר סופו להיות קדוש ומובדל באמת מהס"א ע"י שמקדשים אותו הרבה מלמעלה ומסייעים אותו לגרשה מלבו מעט מעט.

מכאן ואילך כזורק אבן לחמת-רש"י במסכת שבת (י ע"א) כתב דיש מי שפירש דזה קשה לגוף, ולי נראה לא קשה ולא יפה.

והב"ח והפרישה באו"ח (סי' קנז) הביאו דבספר שבילי אמונה (נתיב ז עו ע"א) פירש דהתנא מדמה זה לחמת שהיא מלאה יין אלא שחסרה מעט, דאם יניחנה כן יפסיד דהיינו יחמץ, ואם יתן בה אבן אחת יעלה היין מחמתו ולא יפסיד, אבל לא יהא היין כ"כ טוב כמו אם ימלאנה ביין, כן זה האוכל אחר ו' שעות אין המאכל מבריא את האוכלו ולא מוסיף בו כח אלא מחזיקו שלא יפגם ויחלה ויתקלקל, והטעם, כי האצטומכא כשלא תמצא מזונה תמשיך הלחות הרעות ויזיקו לה, עיין שם. [ויש לציין דדבר זה, שכלי יין שהוא חסר מחמיץ יותר מהר מכלי שהוא מלא יין, נזכר ברש"י בסוף פ' המפקיד (ב"מ מ"ד ע"א ד"ה דניחא ליה דתיהוי כולה חבית בסיס להאי רביעית)].

דף יג.

מעשה באדם אחד שהפקיד דיסקיא מלאה חמץ אצל יוחנן חקוקאה ונקבוהו עכברים כו' - בשו"ת שבות יעקב (חלק א' סי' י"ט) נשאל במי שהפקידו אצל תיבה סגורה, והשומר חשש שיש שם חמץ בתוכו, ומכרו לגוי, והגוי פשע ונאבד הכל. ודן השואל אם זה מיקרי פשיעה מה שמכר את התיבה לגוי כיון כאן שחשש שיש שם חמץ.

והשיב דמזה דאמרינן הכא מעשה באדם אחד שהפקיד דיסקיא מלאה חמץ אצל יוחנן חקוקאה

וכתב בהערות הגרי"ש אלישיב דנראה לבאר דבריו לפמש"כ הר"ן ריש מסכת תענית בהא דאיתא התם דאין אומרים בא"י ותן טל ומטר עד ז' מר חשון משום שעולי רגלים הגרים בסוף א"י יוכלו להגיע לביתם ומשך הליכה מירושלים עד מקום הרחוק בא"י הוא י"ג יום. והקשה הר"ן (ב' ע"א ד"ה ואיכא) דהניחא בזמן בית המקדש שעלו לרגל אבל בזה"ז מ"ט אין אומרים בא"י ותן טל ומטר קודם זמן זה שהיה לומר מיד לאחר חג הסוכות שאינו סימן קללה. ותירץ הר"ן וז"ל לפי שהיו מתאספים בכל הסביבות ברגל לירושלים כמו שעושין גם היום ומפני עולים הללו ראוי שנאחר השאלה שהיא היתה עיקר התקנה עכ"ל. ולפ"ז י"ל דהוא נמי טעמא דהפר"ח לפי שעולים לירושלים גם בזה"ז ממילא באים ב"ד ניסן אף על פי שאין מקריבים, ויש באים ממקום שנהגו איסור מלאכה הלכך יש לאסור בירושלים מלאכה ב"ד ניסן כדין מקום שנהגו שלא לעשות מלאכה.

ונראה דירושלים אינה דוקא מקום שנתקדש בקדושת ירושלים, אלא כל מה שנחשב המשך וחלק מהעיר יש לו האי תקנה, דתקנ"ח אינם תלויים בקדושת ירושלים רק במקום ירושלים וכל המשך העיר ע"י עירוב וכו' אזי הוא בכלל הזה, וכמו לענין פורים, ואכמ"ל. (וע"ע להלן נ' ע"א ר"פ מקום שנהגו).

הודעה חשובה ודחופה

לאחר שזיכנו ה' להקים את הכולל הייחודי 'בית מדרש גבוה לכהנים' - והוא כולל ערב וכולל יום שישי לכהנים להכניסם לעבודת בית מקדשנו שיבנה במהרה בימינו כרצון אדיר הפצו של מרן הח"ח זיע"א שהרבה לעורר ע"כ בספריו ובמכתביו - ואשר נוסד ע"י מאות אנשים אשר נתנו הו"ק של 10 ₪ לקיומו והחזקתו. כעת שאיפתנו להקים 'כולל יום שלם' לכהנים, כל מי שיוכל לסייע בדבר גדול ונשגב זה למען בית ה' אלוקיננו הן בעצה והן בממון שכרו רב למאוד - פנו כעת למס' הטל: 0504166339 או במייל K0504166339@gmail.com

שאמר תיבות ביום צרה שוב אין נפק"מ להמשיך המזמור.

אין מביאין קדשים לבית הפסול - והקשו האחרונים מהמבואר במסכת שבועות (דף ח ע"א) שבערב יום הכיפורים אפשר להביא קרבן עולה ויורד, ולא חוששים בחטאת משום הבאת קדשים לבית הפסול, [שהרי א"א לאוכלה אלא עד שקיעת החמה]? וביאר במלאכת בצלאל (שבועות דף ח ע"א ד"ה דאיתידע), דכיון דכל זמן שאינו מביא חטאת הוא בחשש יסורין, אין לך תיקון גברא גדול מזה, ואפשר דלכו"ע בתקוני גברא כזה אפשר להביא קרבן ולא חיישינן למיעוט זמן אכילתו. ובהגהות ארץ צבי (שם אות לה) הביא עוד ראייה לכך מהמבואר במסכת כריתות (דף כה ע"א) שבבא בן בוטא היה מתנדב אשם תלוי בכל יום חוץ מאחר יוה"כ, ומשמע דהיה מביא קרבן אשם גם בערב יוה"כ, ולא חששו משום הבאת קדשים לבית הפסול, ומשמע דכל שמביא קרבן להגן על עצמו מהיסורין לא חיישינן להבאת קדשים לבית הפסול. [עיי' שם מה שדחה ראייה זו, ויעוין עוד באבני נזר (או"ח סימן תנ"ט ס"ק י"ח) וברש"ש (בשבועות שם)].

דף יד.

שתי פרות היו חורשות בהר המשחה וכו' - בתוס' הביאו קושית הירושלמי דלקמן נ' ע"א תנן מקום שנהגו לעשות מלאכה בערבי פסחים עד חצות, עושים, מקום שנהגו שלא לעשות אין עושין. וא"כ ירושלים מסברא יש לדונה כמקום שנהגו שלא לעשות כיון שמתקבצים שם גם ממקומות שנהגו איסור. ותי' בירושלמי דלא היו חורשות רק נראות כחורשות.

והנה הפר"ח (או"ח ס' תס"ח סק"ג) כתב דבירושלים יש לנהוג שלא לעשות מלאכה כל היום [י"ד ניסן] כמש"כ תוס' מהירושלמי. וצ"ב דבריו דטעם הירושלמי הוא משום שמתקבצים מכל מקום לירושלים ובאים גם ממקום שנהגו איסור, אבל בזה"ז שאין עולים לרגל מ"ט נאסור בירושלים.

גליון זה יוצא לאור ע"י 'שיעור הדף היומי' בביהמ"ד אהל תורה רח' הרב יוסף קארו 4 ביתר.

מידי ערב נמסר שיעור בצורה רהוטה ובהירה בשעה 7.00 בערב - שמעו ותחי נפשכם.

כמו"כ מתקיים שיעור 'למשכמי קום' לאחר הנה"ח בביהכ"ס 'תורת משה מציון' רח' החוזה פינת דרכי איש, ו'למאחרי שבת' בביהמ"ד אהל יששכר רח' המגיד ממעזריטש 144 בשעה 10.35 בערב.

ניתן לשמוע את השיעור בקו השיעורים במס' 02-5941069 חדר 791 ולהקיש 1213

ניתן לקבל גליון זה ע"י בקשה למייל: K0504166339@gmail.com

בכתובת זו ניתן לקבל גם את הגליון היוצא ע"י 'בית מדרש גבוה לכהנים' ללימוד הלכות עבודת ביהמ"ק.

לתרומות עבור 'בית מדרש גבוה לכהנים' פנו לטל 0504166339 או דרך מכשירי נדרים.